

ОРУК ТУДУУН, ООҢ СЕПТЕЛГЕЗИН ЭКИЖИДЕР

Тыва АССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы депутат

М. К. Мендумениң илеткелинден

Төөгүтү беш чыл талам хууса бөлүккө түсүндүрүлгөндө беш чыл чуртунда калбарган социалисттик чарыкка киришпешкен, республиканың ажалы чоктары бүгү совет улус-биле бир демдик бедик көргүзүлгөндө чедип ап турар. В. И. Ленинниң төртүтүнгөндө бээр чүс чыл болур юбилейинге база Совет Тываның 25 чыл оюнга белеткел политиктиг болгаш күш-ажыкчы улут кодрүлүшкүнү жайыктырган.

Республиканың улутчуру барга кварталда бараан саарылгазынч планын 107,9 хуу күсөткен, чер-чер Советтериниң күсели-биле чуртталга туудууну план 150 хуу боттанган. Чүк сөөртүлгөзүнүнч план тонна талам-биле 1002 хуу, а пассажирлер аргыштарынынч план 102,7 хуу күсөткөнгөн.

Көдө ажал-агый продукттарын белеткээринч болгаш күрүгөне сарымдар планна база-ла аки күсөткөнгөн, чакы хову ажалдарын кыска хуусада эрттерген.

Улус ажал-агый адырларын хөгжүдүргөне автотранспорт улут рольду ойнал турар. Илангыч дем-орук болгаш суг транспорт чок бистин байдалымыска автотранспорттун ажалын экижидер, ону бедик бүдүрүктүгү ажалдары бирги черегини айтканы болур. Автотранспорт коллективтериниң ажал республиканың иштин болгаш кол оруктарының байдалына хамаарып, Ычанганш бо айтканы сессияны кол айтканы кылдыр тургусканы таварылга аяс.

Тываның шапкын хөгжүдүргө чүк сөөртүлгөзүнүнч хемчазды чыл келген турум улам көвүдөдиг турар. 1950 чылда 70 муң тонна чүк сөөртүнгөн турган болза, 1960 чылда ол чүрагай 80 катан өскөн. Бо беш чылдың сөөлү чылдында чүк сөөртүлгөзүнүнч хемчазды чедип миллион тонна чедер. Дараазында беш чылда он хемчазды нап катан көвүдөдиг төлөөлгөн.

Чүк сөөртүлгөзүн дүрөдөдир төлөдө, орук туудуун болгаш септелгенин калжымышан артык экижидер чүгүлгө айтканы апарган. Бо талам-биле кылдыр хемчазды «СССР-де орук туудуун моол солгар хөгжүдүр дугайында» СЭКП ТК-нин болгаш ССР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң 1958 чылда хулаш алган доктаалында тодаргай айткан.

РСФСР-НИН ДЭЭДИ СӨВӨДИНИН КОМИССИЯЛАРЫНДА ӨӨРЕДИЛГЕ АЙТЫРЫЛАРЫН ЧУГААЛАШКАН

РСФСР-ниң Дээди Сөвөдиниң Улус өөредилгени, култура болгаш спорт талам-биле комиссиязы Тываның Федерациясыга бүгү-нүгүлгө орукта хемчаздыгын белеткенин дугайында айтканы апарган. Чокта чаз чугаалашкан. Депутат РСФСР-ниң чырымышынч министрлер ораалачымы М. П. Капанин, РСФСР-ниң дээди болгаш орукта тускай өөредилге министрлер ораалачымы А. И. Поповтун болгаш РСФСР-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Профсоюз-техниктук өөредилге талам-биле күрүне комитетиниң даргазынч ораалачымы В. И. Роговынч илеткелдерин дыңаан.

Сөөгү үш чылдарынч дүргү-дүдү республиканың иштин милдин өөреникчилер өөренип чаз школарын тууду, ажалгалга киришкен. Ол-ла уениң дүргү-дүдү 9-10 кластарынч өөреникчилериниң саны 270 муң кижиге көвүдөн. Оруктамын иштин өөредилге школарында өөредилге кабинеттери, киноаппараттар, телескоптар, магнитофоннар, радиоприемниктер болгаш өөредилгениң өске-даа техниктиг хемчазды көвүдөн. Дээди башкы эртемниң башкыларынч саны аззэн өскөн.

Моол-биле кады хураалга демдегилгени болза, бүгү-нүгүлгө оруктамын өөредилгенинч шилчегениң белеткенин ам-даа четпес төлө-биле чорудуп турар. Илангыч школарынч тоску кластарына хулаш алышканынч планнары күсөткөнгөн турар. Дээди таварылгаларга көдө ор-узма болгаш сөө чыл школарын физиканын, химиянын, биологиянын өөредилге кабинеттери, күш-культура залдары чок болуп турар.

РСФСР-ниң Чырымышкын министрствозу, чер-чер Советтериниң хой күсөткөнгөн, бүдүрүгдө болгаш организациалар кеңсиз болгаш азычкы школарынч ажалын экижидеринге эргежок чүгүлгө киңсегиниң салбайн турар. Чамдык автономнуг республикаларда, крайларда болгаш областтарда школа бажындарынч болгаш интернаттарынч туудуун планнарын чыл-чыл-биле күсөткөнгөн турар. Карель, Тыва, Чечен-Ингуш автономнуг республикаларда, Алтай болгаш Приморье крайларда, Архангельск, Иркутск болгаш Пермь областтарда школа бажындарынч болгаш интернаттарынч туудуун багай чорудуп турар.

Комиссия РСФСР-ге бүгү-нүгүлгө өөредилгенинч шилчегениң белеткенинч четкестерин чөлдөдүргөндө улаандырган сүмелдерин айткан доктаалда хулаш алган.

«РСФСР-ниң дээди өөредилге черлериниң студенттериниң ор-тузунга калжымыш хемчазды дугайында» комиссиянын доктаалдарынч күсөткөнгөн турарын дугайында болгаш өске-даа айтканын көргөн.

Бо болгаш өске-даа доктаалдарда орук туудуун бүгү улустун хөдө деп демдегилешкен, үстүр, ту-дуг болгаш өске-даа организациалар бааа колхозтар болгаш совхозтар орук туудуунга чүгүлгө ажал-агый киришпешкен, харын доктаалыңга хемчаздыг ажалдарын кылкырын онаалап айткан. Бүдүрүгдө, тууду организациалар, көдө ажал-агый коллективтери иштин оруктарынч боттарының күсели-биле тууду болгаш септээр ужу-рук.

Орук туудуун хөгжүдүр талам-биле аззэн аяс ажалдар бисте кылдыган. Манай күрүдөдө хой хөргөгиниң үндүргөн. Оң күсели-биле Кызылдан Сары-Сеп, Туран, Бай-Хаак болгаш оон-даа өске чер-лерге чедир оруктарын кылган. Бо чылды Бай-Хаак биле Балгазын аразында оруктун тууду доостур-Барымын талам районнарга база Кызыл-Мажалык — Абза аразы-че улаанган шымылгы оруктарын күрүне хөргөзүлгө күсели-биле кылган. Райкүсөткөмнүнч чанын-га турган уастоктарынч районнар аразынын орук-тууду уастоктарын кылдыр каттыштырган соонда ол организациаларынч күжү улаткан болгаш инженер-техниктиг кадрлар-биле хандырылган экижидер. Нияткан-биле республиканың орук туудуунда 22 уасток хаара туттунган. Оларда мергеклиг кижилер-нин саны өзүп турар. Илангыч Монгуш Чам-оол, Петр Нагорный, Павел Сушаков, Иван Язганов, Кулар Бымак, Иван Желтухин, Чооду Кулаков болгаш оон-даа өскөдөр муракчыларга саналып турарлар.

Тууду болгаш септелге ажалдарын дүргөн, аки шапкырың чоруду-рынга ажал-хөргөң, техника бол-гон кижиге күжү бисте четпир. Ил-чазажок бо чугаада уастокта чет-пестер хой дээрин манай дем-де-лээр херек. «Тыва автооруктамын каттыжымышкын» Абакан—Кызыл—Ак-Довурак аразынынч чазыгыг оруктун аки байдалга тургузарычче чогуур кичээлдериниң салбайн турар. Оруктун үргөң черлерин дүргөн септеп, көкүлгө, суг агар бугаларынч дөдө, көкүлгөдө үргүлгө харагалаш турбаанында эртен чаны хар суу бо оруктун ажал хой черлерин үрөөн. Оон уламдында транспорт шимчээшкенинч үстү, улус ажал-агыйнын, илангыч тууду материалдарынч хой чүгү чогуур хуусаазында сөөртүмөй турар. Каттыжымышкынч улуттууга, илангыч эштер Платеиниң, Мороза транспорт шимчээшкенинч таар-мачылг байдалга тургузар ужу-руктар.

АК-Довурак — Абза аразынын оруктун «Тыва даг-дуг» комбинатка хулашкан турган, илангыч ажал-агый ухов ук оруктун ажалгалынч ту-дуг организациаларынч шилчегин. Ол орук чаз-ла ажалгалга кирген болгажок, хой септелгени негиз болгон.

Орук ажал-агыйн хөгжүдүргө-ге, районнар оруктарын экижидеринге бүгү ажал-агыйларынч организациалар талам-биле райкүсөткө-нар болгаш көдө Советтер улут рольду ойнар хулашкан.

Чөөн-Хемчик районда орук чет-киз албек. Оон девиссиринч тавар-туп күрүлгө, республика ужу-дуг ажал-агый улут-биче оруктар шылдуу чоруткан. Районда тускай орук-тууду организациаларынч турар.

Районнун улуттукчулары эштер Чоодук, Данилов олар районну орук ажал-агыйларынч кылган чүкү кылкырын мынчага чедир-ылган албак.

Айтыргыч четпес белеткөзүн-ден, ол улут ужу-дуг ажалды кичээлгө чок көрүп келгенде, райкүсөткөм районнун орук ажал-агыйнынч организациаларынч ажалын экижидер талам-биле тодаргай хемчег ап шылааган. А районда оруктар багай байдалда турар.

1968 чылда райкүсөткөм ажал-агыйларынч иштин оруктарын 14 муң рубль түңгө, а 1969 чылда 18 муң рубль түңгө кылкырын планнаан. Илангыч 1968 чылда-да, ам бо чылда-да ажал-агыйлар чан-гыс километр-даа орук кылбаан, ол ажал-агыйн көрбөзүн-даа.

Орук ажал-агыйнынч талам-биле Бий-Хемниң райкүсөткөмнү чүгүр ажалдап турар. Ында орук-тууду уастокту республикада аки ажалдыг уастоктарынч бирөөн. Бүдүрүгдө-ниң базазы, механизми, ажал-агыйнынч кылдыгынын ол демдегилешкен. Илангыч Туран — Арикан — Хадын аразында чазыгыг орукту кылган көдө ажал-агыйнынч эчелгелг кампааныларын дүргөн чорудары-га таарымчалыг байдалга тургус-кан. Туран — Кызыл аразынынч оруунда ээр черлерин дорттаар та-

колхозтар болгаш бүдүрүгдө чер-лерин орук ажалынч киришпешкен турган-ла, олардаа орукта то-дуг ажал-хөргөңлеринч өрөөн чок болза үндүр бижирик, чок-ла болза ону төлөөринден шуут ко-стаар дугайында үргүлгө айтканы тургузуп турар. 1968 чылда рай-күсөткөм «Искра» болгаш «Тиндел-ге» колхозтарга орук кылдыр даал-кын берген турган, а колхозтар ажал-даа кылбаан, ажал база толе-вэн, каян орук уастокту ол ажал-агыйлардан 12 муң 300 рубльды маргылда чок чүрүм-биле төлөдир дугайында айтканы тургузуп кел-гире райкүсөткөм төлөткөй болган.

Кызыл-Мажалык, Чадана АТБ-дериниң, республиканың, ханды-рылга болгаш саарылга эргелелин орук ажалынч илангыч киришпешкен турган демдегилешкен, илангыч орук талам-биле ре-спубликага кылдыр ажалдарга деле-реңгел доктааган.

Тыва АССР-ниң Министрлер Чө-вүлели орук четканын сайырады-рынынч 1969—1990 чылдарда пер-спективтиг планын ажалдап кылган.

Ол планын күсөдирде хамыктыг мурунда беш чылдыг чыл саны-нч планынынч күсөдирде негеттэн-тер. Ам артык 1,5 чылда Кызыл—Тээл, Чадана болгаш Шагаан-Арыг аразынын, Кызыл—Эрэн оруу-нун, Балгазын — Шуурмак уасток-туг, Абакан—Кызыл оруунун, Ак-Довурак—Абза оруун тууду доос-кан, ажалгалга киришпешкен.

Бүдүрүгдө кирер оруктар та-ламы-биле Кызыл-Хавак — Хову-Акс, Баян-Кол, Терлиг-Хаа орукта-рынч доостур. Тус чер оруктарын 77 километрге сайлаар көрдүгөн. Ажал-агыйларынч иштин орукта-

лам-биле улут ажалдар кылдым-ган.

Колхозтарын болгаш совхозтарын орук туудуунга киришпешкен тур-гарынч дугайында илангыч бол-ган шүгүмчүлгөдө шил деп хулаш албаан, орук туудуун дүрөдөдир дээш район Сөвөдиниң күсөткөмнүнч калдыг хемчазды ап чорудуп ту-рарын сессияга ол дыңааткан.

СЭКП-ниң XXII съездин атыг совхозтун директору депутат аш Т. К. Илчен-оол бодунуң саналыга черип шил ажалгаар дугайында чу-гула айтканынч көрдүгөн. Чөөн-Хемчик районнун болгаш республи-каның орук ажалдарынч орук кылдыр, септелге, тараа шөдө-рин кайы хамаан чок ажалгаар практика бар. Сай алыр онгарларынч илан-ла тараа шөдөдөдө кылды турар. Ычанганш СЭКП-ниң XXII съездин атыг совхозтун 250 гек-тар тараа шөлү кылаар үрөдөткөн-ген.

Ол практиканынч саналдарын неге-вишкан, тус-тус районнарга орук ту-дуг уастоктарынч тургузарын аш Илчен-оол айткан.

Монгуш районнаң «Мажалык» кол-хозунун хойнуңу депутат аш Д. М. Биче-оол районнун ажал-агыйла-рында оруктарын, көвүрткөргөн колхозту чоңуң күжү-биле кылды турар-даа болза, орук-харылааа бер-ге болуп турарынч демдегилеш-кен. Агаар-бодуштун ширин байдалы-нда чамдыкта харылааа каш хонук үзүлгөдө бээр. Ычанганш үстүгү организациалардан машина-тех-ника-биле хандырылган, практиктиг дуза чедирерин дээш.

Танды районунун 75 км черде орук кылдыган. 66 км орукту сай-лаа доосту. Энегес—Хову-Акс оруктамын 500 муң рубльди харыла-ар көрдүгөн. Бо чылда 36 км орук туудуун чорудары планнаатын-ган. А.

Районда № 1468 бүдү-рүгдө-тууду уастокту орук механизми болгаш инженер-тех-никтиг тускай эртем-ниглер-биле четче хан-дырылган. Уасток тургустуна-ла дөрт чыл чедип турар. Ол уениң дүргү-дүдө чүгө 13 км орук кылдыган-ның айткы-ла дыка хой айткылар шил-чилеткенинч турган билдиргидир — деп Танды райкүсөткөмнүнч даргазы Ш. П. Кулар бодунуң саналыга демдегилешкен.

Улут-Хем райкүсө-ткөмнүнч даргазы аш Г. Б. Санчааның са-налында алырга, районда ийн орук организациа-лар бар. Оларынч кы-лып турар ажалынч хемчазды улут. Ажал-агыйлар ар азынч орук экижидер дөдө, оон экижидер кылдым-ган. 5 автолавийа туу-ган. 10 км черин орук сеп-теп кылган. Орук туудуунч организациаларынч техниктиг дериг-хөргөсө-биле четче хандырылган турар. Орук төлөдир хөргөсө, авто-маша алап баксыран. Оларынч сеп-теп кылкырынч базамы тургусту-маан. Орук туудуунч инженер-тех-никтиг ажалдарынч хой кона чүгө практиктиг болуп турар. Орук организациаларынч коллек-тивтери бергелер тура-даа орук-тарынч тууду, септен кылкырынч талам-биле чамды ажалдарынч боттадыр хемчазды ап турар. Шагаан-Арыг биле Ак-Тад, Ары-Уулу—Арыс аразынынч оруунун капитал септелгенинч чорударын шилчиргелешкен.

Эрэнниң орукчулары тус чер-ниң оруктарынч план баагар чорудуп турар деп Архан райкүсөткө-мнүнч даргазы аш А. И. Монгуш са-налыга демдегилешкен. Эрэн суур биле Леин колхозтун аразында орукту сайлап доосту. 335 дугаарлыг орук уастоктуун дугаа-биле Чөөн-Адыр деп черде 12 км орук-ту кылган. Эртен чылдын дүргү-дүдө 143 км черинч оруунунч агар септелгенинч чоруткан. Ш Монгуш районда баа-ла техника четкенин шүгүмчүлгөн.

СЭКП Тыва обкомунун секретари депутат аш В. И. Попов орук ажал-агыйга четкестерге доктааган Авто-мобил оруктарынч туудуунч тех-никын кууду, шылары чаныс. Кызыл — Абакан оруунунч септелгенинч орукту. Орукту ажал талам-биле хемчазды алдымаш турар. Илан-гыч чакы үдө эрөн сугну бут-лаар дамчытыр бадыр хемчазды баш удуу албак, каян орук арга-жык машина чоруй албак алаарга ам көп шимчениң үнер чачыл-дар бар. Республика болгаш чер-чер оруктарында онгарлар, суг агар хооралар аптагыткан турар, оруктарынч кылдыгары деки аяс. Партия районнары, райкүсөткө-нар орук туудунче, оң септелге-ниңе кошкан кичээлгө салып ту-рарын ол айткан. Орук септелге-ниң иштин куралдарынч чөп ажаллаарын, ажал көдө ажал-агый техниканынч ажалгап болурун са-наадыган.

Орук эргелелинч ажалчыларынч аразында масса-политиктиг ажал кампан. Леиния, бесед хов-ар чорутууну турар. Социалист чарыктын калбаргай, хулаш сарымдарынч дерин кылбайн ту-рарын аш Попов шүгүмчүлгөн.

Сессия Тоску райкүсөткөмнүнч даргазы депутат аш В. С. Тамды-оол, республиканың автотранспорт болгаш чазыгыг орук эргелелинч начальниги аш И. С. Степанов, Бай-Тайга районунч «Муракчы» кол-хозунунч даргазы, депутат аш Х. Ч. Куларуниң, Тыва АССР-ниң Ми-нистрлер Чөвүлелиниң Даргазынч ораалачымы А. А. Анчима олар са-нал берген.

Чугаалашкан айтканы талам-би-ле сессия доктаалды хулаш алган. ЧУРУКТА: сессиянынч бөлүк кир-жикилери.

Тыва АССР-ниң алдарлыг туудуучу Б. А. Белковтун удуруп турар туудуучулар ажалдамынч план онаалганын ай санында-ла ажим күсөдиг турар. Бо чылдың бирги кварталынч дүргү-дүдө брига-дагы социалисттик чарыш-

тын бирги черин тымыска болгаш Хулашкел бижи-биле шагнаан. Бригада ам Кызыл-дын ийги кварталында хой кварталыг база бир бажы-нынч туудуу доозуп турар. Оон соонда 42-ти кварталда

120 квартиралыг бажынынч туудуп эгелээр. ЧУРУКТА: бригадир Б. А. Белков (ортуңда) бригада кежигүнери Ким-оол Мон-гуш болгаш И. Жариков-би-кады. В. РАЧКОВСКИНИНЧ фотоу.

Партбөлүктүн ажал-хөргө

ЧАЙЛАГДА

Көгү-шыгы ногааргарган Те-ве-Хайнынч чараш чайлаа Хөл-бөдү хемниң ол чарында кара-кара курмааныг хая-ларлыг тейлештинч белин одуртуп хой-ле кезин шилги, куу бызаалар тараар өтпөт чораннар. Хемниң бо чарында дазыр шөдө беш-алды хире өлгөр кожа турганар. Олардан бир өт арай-ла оза-лаш. Оон чанында кажаанынч алыр өргөнериниң баштары-нда сүт кудар бидоннарны кы-лаа ач кылдыр чүгүлгө, ас-тарын куу алы кедирлиг ас-кылап каан.

Мында «Чодураа» колхоз-тун инек фермазынч чайлаап хонуп алган ол. Колхозта партия комитетиниң секретари кадарчыларынч, саанчы-ларынч чайлаа черде амыл-рал-чуртталгазынч сонугурап, фермада партия болуңунч ор-ганизацианынч өнөткө, ажал-агый чайлаап дугайынч чугаалажы берген.

Чаз черде багай аяс турлагыч алган-дыр силер—деп, секретарь Чооду Бичи-жикович Дажываа чугаалап агадеш: — мен боду көрүм-ге, силерге ам бүтү-ле чүве — чайтын үдө фермага ситен бе-леткээрине-даа, инектеринч өттүг черлерге кадарып се-миртип турган, сүт саалазынч улам көвүдөдирине-даа черде таарымчалыг чайлаага олур-уп алган-дыр силер. Чаз кө-рүп келген болгаш четкилэ-ниңер илгиде бе, көргүзүп саамбылар бижиттинмейн ту-рар ышкаш-тыр.

Партия комитетиниң секре-тарынч саналынч хулаш ап, ол ажалы шынал-ла херекте албайн барган Чооду Нам-чанович Баткар билимнннн: — Сүт саалазынч хунуң-ке көүлөдө кел чоруп чүве-дир. Саар инектериниң эдөдө өдөдүр дүңе база кадарып тур-бис — деп чугаалаган.

— Шыл-дыр харын — деп, Чооду Бичижикович дүргүлгө инек кадарчынынч чу-гаалып дөткөн. — Ам кол-ла чүве саанчыларынч аразында социалисттик чарыкты калбар-тарынч организациалар болур. Чарыкка шылгарып, бодунуң күш-ажылынч тура-орунуң көрү-гөң кижилеринч мактап, шагнап, оларынч бүгү тала-биле дөткөдүр ужурут. Бо чыл фер-мага калды-бир кижиниң белин күш-ажыкчы көргүзү-лаарта бүгү коллективтинч бо-лорун чөлдөп алыр херек.

Секретарынч ажал-ишчи сүмезин дыңаап ош, парт-бөлүк организациалары фермада күш-ажылынч калдыг байла-

дыг организациаларынч ба-за-ла аргилдир бодоп орган. Фермада тос коммунист бар. Олар ферманың бүтү-ле ажал-ынынч кол шимчедикчи, ор-ганизацинч күжү. Партия бөлү-кү кандыг-даа ажалды кылдыр, хамыктынч мурунда оларынч тус-туз-биле бодамчалыг сү-мелжир, ылак кылдыр дүгү-жүп алыр.

Кижилеринч ажал-ишче со-рук кирип турар коммуни-сттик ажал-иштинч шалычыл-ар бар. Олар база-ла улут дөткөмчени берип турарлар. Мында саанчы, кадарчы, бы-заа ажалчынынч-даа бар-ла. Оларынч бир онзагай чүзөң дөдө коммунисттик күш-ажы-лынч шалычылгы деп бедик атты анаа-ла эдилеп чоруп ту-рарында аяс, а харын ботта-рынынч күш-ажыкчы үлөдөр кичээл өскөлөргө херек кы-рында көргүзүп турарында. Бо бүгүн партия болуңунч улуттукчуу база-ла бодан.

Фермада муракчы саанчы-ларынч бирөөн Чөдөй Баткар. Ол район Сөвөдиниң депутаты, бодунуң кызымча күш-ажылы-биле чоңунч бедик бүдүрүлгө чедип алган. Чөдөй Хураган-дайовна ам барык он беш чылдын дүргү-дүдө саанчалып турар. Эртен чылдын ол инек бурузунчеле 1500 литр сүтү саап алыр хулашкелгил турган, 1630-ни саап ап, чүгө колхозтун аяс, харын рай-оннунч муракчы саанчыларынч одуртууга кирген.

Чөдөй Хурагандайовна боду-нун депутат хулашкелгил ба-за-ла ак сеткилг күсөдиг турар. Ол төрөн колхозтунч төвүнүнч Леин атыг кудум-чүзүнч чагаайжылыгынынч харылап турар. Улут башкы Ленинниң адын эдилген ку-думчунуң чурттагычлары-биле чугаалажып, ажал ногаанчы-дыг ажалынч чорударынч ор-ганизациап, култууртук, аргы-силг чурттап турар өт-бүлө дээш чарыкты база калбар-тар. Бо чыл ол фермага ор-ганизациаларынч аге политик-тиг школага өөренип, ону че-дишкенинч доостан.

Шап мындыг, онаашкан ажалынч кызымча, хой-ни-ти ажалынч ак сеткилг кижилер фермада хой. Оң эрге-лекцин Чооду Кылаан-оол, саанчылар Оюн Ким, Союн Нурат дээш, өске-даа кижилер шынал-ла аяас-сорукут ажаллап турар. Оларынч со-руктук күш-ажылынч түннө-линде ферманынч ажал-ишчи чыл келген турум-на улам эки-жил, күш-ажылынч бүдүрү-чүзү бедик, бүдүргөн продук-

циянынч бот-үзөң чингеп ту-рар. Эргежок чугаа бо бүгү айткыларынч дугайынч айткан ийи кижиниң шагнаа кыр чугаалашкан.

— Партия райкому болгаш райкүсөткөмнүнч шилчип чорут-тур Кызыл тууги бирги кварта-ладептин-биле чаалап алган болгай силер. Ам ийги квар-талда ол чедикшиниң улам быжылгавас болза хөргөк — деп, Чооду Бичижикович чу-гаалып төндүргөн.

В. И. Ленинниң төртүтүң-ниңден бээр чүс чыл оюнга уткуштук күш-ажылынч белек-тиг ужуражыр дээш шалычын иштинч бирги олурунда ком-мунистер чоруп, чоңа бот-тарынынч үлөдөр-чиңгез көргү-зүп турарлар. Илангыч партия база бирөөн «Чодураа» кол-хозтун инек кадарчыны, фер-мада партия болуңунч уду-рутчуу Чооду Намчанович Баткар болур. Чоонуга хун-дүлгөдиг, чазы-чагай ажал-чанынч, улут болгаш бичи-лаа кижилерге эдилеп-эдилек бо кижиниң чурттап келген амдыралы солун. Ол анылаан тура-ла күш-ажылаа хан-дыкшып, төрөн чоңунуң чы-рык чагаай амыралынч дээш амыр-лыш сагымай ажалдап келген.

Тес-Хемниң «Чодураа» кол-хозу байлыг тургустунада 30-не өргө каттышкан. Колхоз-тун бар-ла хөргөңинч 600 баш мал. Оон илан чүү-даа чок турган. Ам «Чодураа» колхоз Тес-Хем району ажалыг эконо-миктиг, сайырадыг ажал-агыйлыг колхозтарынч бирөө-зи апарган.

Бөгүгүнч бо чагаай амыл-ралды тургузарында Чооду Намчанович Баткар бодунуң төлөптүгү үзүп кирген. Ол ам «Чодураа» колхозтун сүт-ба-раал фермазынынч саар 78 инектеринч кадарып турар. Чайгы үдө сүт бүдүрүлгө улам көвүдөдир кадарчы ин-ектинч ажалында база кол хамаарып.

Бир-тес фермада партия бо-лунуң улуттукчуу болган-да, коммунист Чооду Намча-нович бо талам-биле улут ажал-ды чорутуп турар. Илаа ажаллап турар коммунистер бо чылын аге политиктиг шко-ларынч программанынч доостан. Олар партия болуңунч хулаш-келгил дугайынч доктаамал чу-гаалажып, чаз-чаз оруктарынч боттарынынч мурунга са-лып турар.

О. ХӨВЕМЕЙ.

ЮБИЛЕЙГЕ УТКУШТУР

Тывалынч паймыскалы — Кызыл хоорайнч бүдүрүлгө-лери беш айларда продукция сайгарынынч планын 111 хуу күсөдиг. В. И. Ленин-ниң

ШЫН

Агаар шинчээчилери

Агаарнын базышынын, температурасын, ал-шыгын хынаар бирги радиозонд Тыва черик дээрчиге үнгөндө бээр 17 чыл артын. Ынчан ол 9 километр бедикке чедир арай деп четкен. Тыванын агаар делгемин донтаамал шинчилээр ажил ынчээр эгелзэн. 50 эртин чылдарың шитинде агаар шинчилээр хөгжүлдегил элзэн базынарны кылган. Шинчилел аппаратуразы баштай батареялыг радиоприёмниктиг, бөдүүн хевирден тургустунган демделгичтиг, дамчыдыкчылыг тургандан ам чаз хевиринг бүзүрелдиг кылдыр дериттинген радиозондуунга чедир сайыраан. Ам 42 километр бедикке чедир шинчилээшкенин бергездешчин чокиа чоруура арга бистинде бар апарган.

Тыва республикада агаар шинчилээриниң херзине мергизин калдыр эскен. Ындыларга В. Блаженков, С. Шевцова, Г. Жарникова олар хамаарып, боттарының ажил-херзиниң умур-дузанын эки билеп турарлар. Шинчилел ылыр радиозондуну агаар делгеминче салып үндүрүдө дөрт кижиниң киржилгези-биле көчүрүп хынамчалыг белет-недди чорууду, башкалар. Газ-тыг генератор химиктиг реакцияны болдурупканын түн-нелинде атмосфера радиозондуну мадурун үндүрүнгө дузалаар водород алдынар. Ук радиозондунуң деңизи 1200 грамм болуу. Агаар-биле дол-дунган шарың чедер черинге четкиме аэрологтар радиозондунуң -шын амылаан чоруу-рун дыңнаапп хайгаараар.

Ол үедө радиотехника дамчыдылганы хүлзеп алыр. Ол бүгү минутта бүзүрү-биле ажыла-дап, санаттыр. Мында кир-ген БИРГИ ЧУРУНТА аэролог Н. К. Сероветникованың баш-карганы агаар генератору са-лып үндүрүниң «Старт» деп командазын маппа турарын көргүскен. Умудуп үнгөн аппаратурагы шараан алдын-ган медээлерин аэрологтар би-жил ап, шинчилел сайгарар-лар. Шарың карты чүгө плёнка дег апарып, шыдаш-пайн чарлып чаштай бергеме, ук шинчилелчининг умудууш-куну барык чартык шак үр-гүлчүлээр. Шарың картыңың эки шынарлыындан болгаш бекитириң белеткелиниң бы-жымындан өң өрү чүткүдүп үнери кал хамаарып.

Өрү алзы умудурунунг бол-гаш шарың шынарын тал-лазы-биле Космосоросининг агаар байдалын шинчилээр эргелелинде чагыртып турар 10 кезек метеорология observa-торияларындан Кызылдың ба-за көскү черин ээлеп турар. Агаар-бойдуштуң байдалын донтаамал хайгаарап, өң ду-гайын чогуур өйүнаа дыңна-дыр дээш бистинг амылданчы-ларыыс улуг, күмөнишкенин-биле ажылап турар. Хайгаар-ралдык түннелин бир шак болгаш-ла херек черлеринче дамчыдып бээр болгай. Ын-чангаш бистинг хайгаарачы-ларыыс бир хонукта дөрт ка-тап, 6 шак болгаш хаттык дүргениңг база өң улга-нышынынын, ал-шыгын ду-гайында медээлерин жипеп турар. Оон аңгыда агаарнын базышынын, температур-

зын илереткен медээлер база алдынар. Ол бүгү улус ажы-агыйының айгы-аңгы адыра-рынга чугула херетиг.

Агаар-бойдушту шинчилеп турар кижилер дыштангыла, байырлап-даа хүнери хамаан-чыка чактыг, хаттыг, соон-даа уелерде үзүткел чокиа ажылаар умурлуг. Дээрже салып үндүргөн шинчилелчи-нин медээзин хүлзеп алыр ра-дио-техника инженерин Ю. На-пустининиң ачысында чагыс-даа катап урелип көрбөз. Амылданчылардан кым-даа ажыл шагын үлзеп, ИИГИ ЧУРУНТА ажил-иникиге бер-дигин инженерин Ю. Капустин-дир. Бистинг амылданчылары-ыстык салып үндүрүп турары шар-умудуучулар Кызыл аэропорттун самолёттарының умутса чогуур бедикке хат-тык дүргенин болгаш улга-нышынын база тодаралып берип турар. Ол талазы-биле хайгаарал ажылын УШКУ ЧУРУНТА Любовь Савиной, Ирина Купченкоң кылып турарын көргүскен. Нелген медээлерин боу бижип, агаар-бойдуштуң байдалын тодар-лар чаа техника тургустунуп, ажылгалда база кирген. Моң ачысында агаар хайгаарачы-ларының ажил-иники каш ка-тап чигизин.

Бистинг амылданчыларыыс ленинчи юбилейге болгаш Со-вет Тываыстың 25 чыл болур чылынга талептиг умура-мыр дээш, бедиктен социали-стик хүлзэлгелерин эрестиг күөсөппи шыдаарлар.

В. СЕДУРОВ,
Кызылда агаар шинчилээр
обсерваторияның директору.
П. ГОЛЬЦЕВИЧ фотолары.

ГРОССМЕЙСТЕРЛЕР-БИЛЕ УЖУРАЖЫП БОЛУРЛАР-ДЫР

Тываның хүндүлээлел шы-дыраачылары-биле байырла-жып чоруп тура, түнелдер болгаш сөткелде артык эки чүдүлээр-биле үнөшпес арга-чык. Кызылда өскө Чадаага, Ак-Товуран хоорайларга бол-гаш Сарыг-Соп суурга баар ээс-кежик база таарымшкан. Ол черлерде «Билиг» инсти-туцияны амылданчылары лек-циялары органиастаан.

Дыңнакчыларың кичээ-гейин үениң кол темазы-шы-дыраа талазы-биле делегейге бирин чер дөшп гроссмейстер-лер Тигран Петросян болгаш Борис Спасский оларын болгаш азында маргалда-биле төртө-лөштүр хал шыдыраа төөгү-лүр хөй чүс чылдарга эртин көлгөн арга-мергезилелден айтырлар хаара түдүп тур-ган. Нургулайында-ла лекция тәнери билек күштү наржур дөң шыдап, спорттун бо хев-иринге хандыкчылыглар хы-руу угул озурутурга оларга удур орай дүңгө чедир өйбө-дө турдум. Ындыг умжра-жымышының түңнелинде 40 кижизе уткаш, 10 кижизе ут-

тургаш, 14-биле хайдымшкан мындыг. Хал шыдыраага Тываның шыдыраачылары дыңна-ла за-вдкышылдыг болдулар. Маңа түдөп ий тижик киргизбей. Бүрө-Хемде «Бүрүлчүл» со-воотун кылуунга лекция соон-да шыдыраага маргалдажып туруушта электир чырым өш-кен. Киминиң-даа чоруту-руу чок, клуб чыныга тур-ган автомашина фарының чырыгына оюн үргүтү-лөө... Кызыл аэропорту. Агаар баксыраат мааар умжр тава-рышкан. Аэропорттун бир «роллинге оңдотканыңг амыл-данчылар, умжүдүчүлөр, пас-сажирлер, үдүкчилер дөң оя-он кижиз чыгыш көп «шы-дыраачылар болгаш хал шы-дыраа» дугайында лекцияны барын үш шак чедир дың-нааннар. Мындыг аныгыг ут-тундурбас, солун умжражыла Чадаага база болган.

Республикада күштүг, кө-лөр үедө алдаржык бергө дөң шыдыраачылар элзеш эвес деп болду. Тывага билжээ блокно-дундан кал-ла фамилияны бижип көрөйс. Сарыг-Соп суурда амык башкы, районда шыдыраачыларынч орган-ла-кчымы бирги разрядын Н. Ко-лобай бунурун. Ол күш-ку-лутура институту даярдап, ча-нында хал шыдыраа факульт-теин доозар күрөдиг. Чадаа-лада шагдаа амылданчымы Т. Монгуш, ол-ла хоорайда Ч. Талар-оол дөң, оон-даа эс-ке.

Түннелинде хал шыдыра-аңг органиастаачылары судья-лар дугайында мыттавайн ба-рып болгаш. Хал шыдыраа коопазы-биле Налангын-дэла-лозай. Калчатака-Петро-павловск чедир узун оруту-артып, кижиз элзеш эвес ату-ластарга умжрашкан. Моң «Спорт» эки тура спорт ны-тигелчиг хөй-иния судьялы Монгуш Бора-Ховач Кенин-Лопсанг демделгелерин ба-рып болбос. Ол күш-кулуту-ра Комателениң чынында Кызыл хоорайны судьялары-ның семинарын бедик деңгел-ге органиастап эрттирген. Бо семинарга судьялашыныны дуржумлазындан эд-не берге удурламышкан айтырлары

суурда амык башкы, районда шыдыраачыларынч орган-ла-кчымы бирги разрядын Н. Ко-лобай бунурун. Ол күш-ку-лутура институту даярдап, ча-нында хал шыдыраа факульт-теин доозар күрөдиг. Чадаа-лада шагдаа амылданчымы Т. Монгуш, ол-ла хоорайда Ч. Талар-оол дөң, оон-даа эс-ке.

Түннелинде хал шыдыра-аңг органиастаачылары судья-лар дугайында мыттавайн ба-рып болгаш. Хал шыдыраа коопазы-биле Налангын-дэла-лозай. Калчатака-Петро-павловск чедир узун оруту-артып, кижиз элзеш эвес ату-ластарга умжрашкан. Моң «Спорт» эки тура спорт ны-тигелчиг хөй-иния судьялы Монгуш Бора-Ховач Кенин-Лопсанг демделгелерин ба-рып болбос. Ол күш-кулуту-ра Комателениң чынында Кызыл хоорайны судьялары-ның семинарын бедик деңгел-ге органиастап эрттирген. Бо семинарга судьялашыныны дуржумлазындан эд-не берге удурламышкан айтырлары

И. АЛЕКСЕЕВ,
Бүтү эвелеп категориязын судьялы, ССР-нин Журналистер элелиниң кеңигүнү.

«ӨЛҮМ ЧОК»

Тываның кижикчилери биске баралаткын симфонияларын-дан оң «Өлүм чок» мээсет-кылдып артып калган. Ком-позитор боду-дө оңу: «өң-не мыак элзештир чүгө деп баштагандым.

Симфонияның эге кезинде Ожум Доннуң кылда сууна эргенин хунуңг тәлерери ой-нап, кушаматтар кыжыртка-лып — амыдырадың бойуң эгелзери дыңналар.

Дунекки шалыа чунуп каа-пан чорлар чекер өлүм чок эрия чедер кылдайың тур-галың. Амыдыраага мыак-тыңдыг дөңгө болгаш гел-лүг үнери дыңнакчыны ал-дарыг Донну илалдып кө-рүнчө калып бээр.

Позманың кол өзүндө тай-бың амыдыраага хевиртен үзүлчү каалы үчүн дүң-гөш динииттиң «чуулаалы, кичээлгелги улам-на таара гудур.

Араатангы дайымаа удур көдүрүлгөн кааң чоңуң сур күжүң композитор чоңуң кил-лөң мларанын аяны-биле дөңкыткан. Түжүн чылаң көш-көн мыакш улаа дашты тул-чуушкунче кирип турар ка-лактарың селемези хаала-лып, сыгыржыл, нулкеттар динииттер, хан-чин, алы-мыкши, дөңдө шыккан доо-гунар — дайының коржун-чу чүрү.

Симфонияның төңчү кезээ мындыг: чүртүң кырыңа

дыралаан өлүмгө удур чоңуң шымы чок соруу-биле чуу-деш арык чөдө чекетинг сал-бактарың калчаа шурууң үзө сиккип чөдөш, маа төңүр калчаа, арай оожуң, чөөргү мрал бөр чандыр керекка кестүп турган чүгө мыакш динииттар.

Ол позманы дыңнааш, ком-позитор Чыраал-оолдуң «Ал-дан-Малдырлары» сактып олдуруң.

Тыва музыка симфониясы поэма, симфония, опера дөң шы-кан улаа жөңжүлжө кирери-нин «Чөдөш»-биле келген. Нарзалгелениң «Мөң чө-жүлжө», «Ожум» Донн, «Өлүм чок» мыакш бедик мер-гезилдиз патриоттуг сөзүмү чогаалдарын тыя композитор-лардан четкилей маппа тур-бар бис.

К. ЧЕРЛИК-ООЛ.

ТЫВА УРАН ЧҮҮЛДҮН БОЛГАШ ЧЕЧЕН ЧОГААЛДЫН ДЕНАДАЗЫ ДҮҮН ЯКУТ АССР-НИН НАЙЫСЫЛАЛЫНДА АЖЫТТЫНГАН

Боттарының национал хевирлг болгаш социалистг ут-ка-шынарлыг уран чүтүн база чогаалың солун чаа-гай сөң кылдыр сөңөп алгаш, хүнээрелтиг Тывадаа кел-ген кижилери Якутияның чоу чылы-тыкка-биле уткуу хүлзеп алган. Олар үр үедө көрүшкөш, хань төрөдөрел, тоон өнүктүрел, элдеринг умжражып, көрүш калгени мыкш болуп, амыр-монданы алтыртып, чууга-домоан солтуп, тыя аадыларың хүндүлээринг маталың-биле хү-дүлөп турар.

Дүң, июнь 20-де, хүндүс биста профессионал болгаш бот-тыныгыр артистеринг Якутияның бүдүрүлгелериниң амылданчылары, күрүне университетиниң студентлери-биле умжрашкан. А дөңгө декаданың байырыг амылданчыны болгаш. Бот-боттарыңа байыр чедирешкен сестер орус, якут, тыя дылдарга чагылаанын турган. Ак-көк төмөрлөг, бед-дик дагалдыг малчы Тываның амылгы чоннарын чө-дөргөш паз байырыг якут өнүктүрел дамчыдып чуулаар-га, каш-каш түс кижиз олурар дөңгө залга адыш чаксап-кылы дыңдарып турган. Тыва аалчылар боттарының белек-терин тыпсып, адым-бүрү өңүг чечертер аалчыларың хол-дарың сымтааста. Байырыг амылданчының сөзүлүг тыя уран чүдүлгө төлөөктелериниң каттыккан улуг кө-пөртү болган. Көпөрт якут өнүктүрел соңуугалың хай-ныктырган.

Бөгү, июнь 21-де, декаданың киржикчилери Якутияның найысмылаа экскурсиялап көр. Бөгүн Тываның турукту-ларың болгаш уран төмөр мастерлеринг чогаалып кыл-ган амылдарының дөңгөшкөн ажыттылар. Ол мыкш Яку-тияның амылгы чоннары-биле биста чогаалчыларымың болгаш туруктуларымың умжражыла болуп. Оон соонда база катап көпөрт.

Декаданың киржикчилеринг каа умжражыла кылып,

Тыва улустун национал улуг байырла-лы-биле—Тыва АССР-нин 25 чыл өө-биле холбаштыр оон найысмыла Кызыл хоорай-га 1969 чылдың июль айыңг эге хүне-ринде Москвада күрүне циргиниң артисте-ри оон көргүзүп чөдө бээр.

Совет цирктин эң дээр мастерлери оон программасына киржир. Ю. Галаганниң умжражыла-биле «Агаарга умжүдүшкүн» дээр кайтамчы солун күш-кулутура-спорт номерин орденниг Тываның көрүктүлери көр, ол болза цирк уран чүтүлгүн ол хевириниң эң дээр артистериниң көрү-гүзүлгө оза солун.

Шамчеп турар демир уздым кырыңа эң нарын шимчээшкениниң артистер Номеениковтар баралтап, мылтыг на-рың болгаш чараш номерлери көргүзү-лөр. Херэажер артист Шестакованың «ка-чук» дээр номери, Науомовтарның акробат-тыг көргүзүлгө, агаар гимнастылары Оюн-Төрехова болгаш өскөлөрүн-даа кө-ргүзүлгө аажок солун.

Оларның-биле делегейге кара чагыс болуп турар «Элдеп чыгып амытаннар» деп аттыг көргүзүлгү артистер база Ты-вага чөдө бээрлер, оон составында Ты-вага алган сарыктар база азылар, өрөлдү каан хөй немец овчарка дээр ыттар бар. Олар шүтүтүу чагыс тускай бөлүк кыл-дыр каттыккан болгаш боттарының чагы-рыкчыы, амытаннарың мергезилдиг өөрөдичилер артист В. Тихоновуң мерг-

көпөрттер база «Хайыран-бот» шиин көргүзери тускай график бауура тургустунган.

Июнь 22-де чогаалчылар болгаш чүрүкчулар Амтия, Су-тар районнарга баргаш, көдөшкөн амылданчылар-биле умж-ражыр. Республиканың районнарын «Чөдөш» ансамбль ке-лел, боттарының уран талантыны бараалтады.

РФСР-нин улустун артык, Тыва АССР-нин улустун ар-тык В. Б. Оскал-оола удурткан күрүлгөни тыя пирт бө-лүтүң ат-сурадыг артистериниң көргүзүп якут өнүктүр-елни кичээлгелеринг хаара туткан. Ол пирт артистер-биле бис-тия хоочун талантыңг артистериниң каттыккан кө-пөртү декаданың киржикчилеринг база бир концерттиг бө-лүг болуп тургустунган. Хоочун артистеринг: РФСР-нин алдарлыг артистер, Тыва АССР-нин улустун артистери Ка-ра-мыс болгаш Максим Мукузуктар, РФСР-нин алдарлыг ар-тист Хүргүлөк Көйтөр, Тыва АССР-нин улустун артист Н. Ко-лобай Элзеш-оол оларын уран талантыңг база-ла улуг кичээлгө хаара туттуңган. Ол-ла көпөрттиг бөлүктө Моск-ва консерваторияның студентин Надежда Красная, радио дамчылыга болгаш телевидение комитетининг амылданчыы Ошук-Саар Таспанчык дөң мыкш талантыңг алдарлыг амылдан-чысы Максим Дикпай тыя сымт-хөмөйиң, бот-тыныгыр артист Александр Херкет тыя хомус-биле күөсөлдөп ала туруп турар. Тейриң талантыңг артык Сергей Монгуш «Хамның өлгөң» деп таңчымы күөсөлдөп улау-биле со-нууртаан.

Тыва АССР-нин алдарлыг артист Олег Намдараа Н. Пө-ддигин «Болууга кыж» деп шиилде В. И. Ленинниң кел каш улаа көргүзөр. Ол мыкш «Хайыран-бот» шиин база-ла элзеш көп чөдө көргүзөр.

Т. КЫЗЫЛ-ООЛ.

МОСКВАНЫН ЦИРИГИ СОВЕТ ТЫВАГА КЕЛИР

Тыва улустун национал улуг байырла-лы-биле—Тыва АССР-нин 25 чыл өө-биле холбаштыр оон найысмыла Кызыл хоорай-га 1969 чылдың июль айыңг эге хүне-ринде Москвада күрүне циргиниң артисте-ри оон көргүзүп чөдө бээр.

Совет цирктин эң дээр мастерлери оон программасына киржир. Ю. Галаганниң умжражыла-биле «Агаарга умжүдүшкүн» дээр кайтамчы солун күш-кулутура-спорт номерин орденниг Тываның көрүктүлери көр, ол болза цирк уран чүтүлгүн ол хевириниң эң дээр артистериниң көрү-гүзүлгө оза солун.

Шамчеп турар демир уздым кырыңа эң нарын шимчээшкениниң артистер Номеениковтар баралтап, мылтыг на-рың болгаш чараш номерлери көргүзү-лөр. Херэажер артист Шестакованың «ка-чук» дээр номери, Науомовтарның акробат-тыг көргүзүлгө, агаар гимнастылары Оюн-Төрехова болгаш өскөлөрүн-даа кө-ргүзүлгө аажок солун.

Оларның-биле делегейге кара чагыс болуп турар «Элдеп чыгып амытаннар» деп аттыг көргүзүлгү артистер база Ты-вага чөдө бээрлер, оон составында Ты-вага алган сарыктар база азылар, өрөлдү каан хөй немец овчарка дээр ыттар бар. Олар шүтүтүу чагыс тускай бөлүк кыл-дыр каттыккан болгаш боттарының чагы-рыкчыы, амытаннарың мергезилдиг өөрөдичилер артист В. Тихоновуң мерг-

жилдиге чагыртып алгаш, бөдөлгөн та-лазы-биле хөй нарын хөдөлгөшкениниң, хуулгазыннарны көргүзүлгө.

Тыва артистерин улуг бөлүг—бедик мергезилдиг артист болуп РФСР-нин болгаш Тыва АССР-нин улустун артык эң Оскал-оолдуң умжражыла-биле хөй арти-стер Тывага баар ширктин программаны хлап доозарлар.

Цирк көргүзүлгө шөбүдүчү-аштакчы артист чокка хөржөк. Биста программа-мыста олар ийи кижиз. П. Кукинниң хөдөүг, чидиг утааныңг көргүзүлгө, Л. Усачевуң каттыктыңг, ады азы кылымдары көрүктүлгө чуугаа солун болуп.

Программаны дирижер Н. аюошким удурткан эстрада хөгжүмү дээр.

Биста программасыны кижикчиле-ри делегейни хөй чүрттарыңа фаннаар. Оларын уран чүтүлгү Совет Элелиниң эң-не азы-бүрү буудуларыңг чүртта-чылары көргүзүлгө. Биста артистериниң эрес-идининг, чаралыңа, эрескил-дингеге Ортаа Азияны, Прибайкальни, Биркы Чөөн чүтүлгү, Сибириниң чүртта-чылары хөй улаа адыш чаксап көгө, а ам олар Азияны мырның төвүн хүндү-лөөчел Совет Тываның чүрттагы бээр-дөр.

Улаас умжражыкы чедир, арм эштер! П. ВАСИЛЬЕВ, Цирктин диктору.

Солун умжражыла

«Хүреш» стадионунга Кы-зыл хоорайны бирги чери дөң бөт бөмбүлгө маргал-даа июнь 18-те улачылап, «Енисей» биле «Энергетик» командалары умжрашкан. Оонун баштайгы миунаттары-нда-ла «Енисей» команда-зынын киржикчилериниң ин-иативаы көдүрүп, энергетиктериниң хаалгазынче ийи улаштыр кир тегкен. Оонун бирги чартынын сөөлү ми-нуталарыңа чедир база ийи-ни кирип, 4:0 сапта чалсар-лаан.

ХАМААТЫЛАРЫНЫҢ КИЧЭЭНГЕЙИНГЕ

Тувтрансгазентство чери июнь 21-ден эгелеп Кызыл биле Ду-Хөл аразында автоб-орун амыдар. Автобус, хүнүн-не 17 шак 30 минута-да Кызылдан үнер. Суббота, воскресенье хүнеринде 7.00, 11.00, 15 шактарда немей чортулар.

Июнь 17-ден эгелеп Кы-зыл — Абакан аразының авто-бустары чоруп эгелзэн. Олар Кызылдан 16.00, 19.00, 21.00 шактарда үнер.

Кызылдың амылдар хандырылганыңа бараан болуп ком-бинаттың ачы-дууа чедирери-биле холбашкан бүтү амыл-дарың (шак, соодукчу, радиотелеаппаратура болгаш амыл-дар хандырылганыңг электромашиналар, идик септэ-ри, ширинитг авторууларга будук кутуртары, фото-тур-тар кылдыры, химия бүдмелери-биле хөй арылдары, бу-дудары база оон-даа өскө иштерин) бажыңа ийикке мас-терстага кылдырып алыра, төдөр азымызың түндүгөн тамаарыга чоңка кичээлгелер, нарыда ийикке үер билет-ке демделгеткен, амылдар хандырылганыңа бараан болуп комбинаттың таңызы бастырып алырын негелер деп, ком-бинат бүтү хамааттыларга чарлап тур.

Кичээлгелер, нарыда ийикке үер билетке демделгетпей, септелгө дүжажан этерини болгаш приборларың умж-руда хоорайны амылдар хандырылганыңа бараан болуп комбинат хандырыла хүлзөөс.

Моон устуңа айткан документиерге демделгетпей хү-дүлгө берген эгтер, электромашынар хандырылганың маппаналар болгаш приборлар бүдүрүлгө черинг хүлзөп алышкып пункттуңа ийикке пегетке чыдар болза, олар-ны хоорайны амылдар хандырылганың комбинат-ты ортага кылдыр саппа көргөш, складны дүжажан бээр. Ча-гыткыларын вегелдери хүлзөп албас, (РФСР-нин чоу-вук Амылдар хандырылганың министрствозуң дүжаалың-даа алган барымдаа).

АДМИНИСТРАЦИЯ.

Ойна алышкын тиразынга киржиңер

1966 чылда үнгөн күрүмениң үш хуулуг иштиги ой-нашкының чызынниң талазы-биле 24-нуң ойнашкын-ның тиражы 1969-ылдың июнь 30-де Талынга болуп.

Ойнап алышкын тирамының чээрби дөрт разрядыңа да-разыңа ойнаашынар кирер.

Ойнап алыш-кынның төмөлдү кының сагы	Ойнап алыш-кынның түтү (рубль-биле)	Ойнап алышкын-ның түтү (рубль-биле)
5000 рубль	48	240000
2500 рубль	120	300000
1000 рубль	480	480000
500 рубль	2616	1308000
100 рубль	18000	1808000
20 рубль	204336	8173440
Шүттү:	225600	12301440

Чылың-на бо чыныккан талазы-биле ойнап алышкын-ның сес тиражы бр: февраль 15-те, март 30-де, май 15-те, июнь 30-де, аял 15-те, сентябрь 30-де, ноябрь 15-те, декабрь 30-де.

Чазыкканын обгалаларын сазып албышаан, ойнап алышкын тиража киржиңер!

АЖААЛГА НАССАЗЫНЫН ЭРГЕЛЕЛИ.

кино

ИЮНЬ 21-ДЕ

«НАЙЫРАЛ»: сөң 10, 12, 2. «Биста арага чедир ик-лэн чыл бургуң» 4, 5.40, 7.20, «Маре», «Биста арага чедир миллион чөбүруң» 9 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Ажыктыг элчилериниң» 10, 12, 2. «Өскө дээриниң» 4, 5.45, 7.30, 9.15 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Волың адымы» 3, «24-25 ээс келбес» 5, 7, «Совет кино 16», «Сөөң медээ», «24-25 ээс келбес» 8 шактарда.

редакцияның адреси: